

Jiří Havlíček: Reprodukce je základ fungování současné společnosti

blansko.cz, 5. 12. 2020

V Galerii města Blanska je kromě výstavy Marty Fišerové Cwiklinski k vidění také expozice Jiřího Havlíčka s názvem Práce. Minimalistická instalace v prostoru bývalé galerijní vrátnice a kanceláře je sestavena ze dvou objektů a jednoho videa a vše se točí kolem dvoustránky francouzského erotického magazínu LUI z roku 1980. Do konce týdne mohou zájemci zdarma shlédnout Havlíčkův snímek Zajatci filmu.

Přefocenou analogovou fotografii časopisu LUI jsi objevil na internetovém bazaru. Objevil jsi ji náhodně, nebo to bylo výsledkem cíleného hledání materiálu pro výstavu? Co tě na ní fascinovalo?

Abych to vysvětlil, je potřeba zmínit, že posledních několik let se v rámci doktorského studia na AVU v Praze zabývám obdobím normalizace v bývalém Československu. Zajímá mě především druhá polovina 70. let, kulturní projevy a mediální obrazy té doby. Začalo to jedním zapomenutým televizním pořadem, který na první pohled nezapadal do ustálené představy o produkci z doby vrcholné normalizace. Na tomto příkladu jsem si pak postupně uvědomoval, že tehdejší prostupnost oficiální a neoficiální kultury byla ve veřejném prostoru mnohem větší, než jsem předpokládal.

A že pokud se budeme bavit o veřejném prostoru, tak samotné dělení na „oficiální“ a „neoficiální“ postrádá smysl, na což upozorňoval už Petr Fidelius v jednom dobovém samizdatovém textu. Začal jsem více méně náhodně vyhledávat a porovnávat různé tehdejší kulturní projevy – televizní pořady, mainstreamové časopisy, alternativní (ale povolené) hudební skupiny, samizdat, okrajovou filmovou produkci atd. A tím se dostávám k tvojí otázce. Jedna z oblastí, která mě zajímá, je dobové zobrazování nahoty a erotiky. Lépe řečeno absence nahoty a erotických materiálů ve veřejném prostoru. To, co se ukazovalo, je podle mě stejně důležité jako to, co se neukazovalo.

Jiří Havlíček. FOTO archiv galerie

Předpokládal jsem, že pokud byly erotické publikace nedostupné, musela existovat nějaká poloamatérská výrobní a distribuční praxe. No a nejdostupnější rozmnožovací technikou byla tenkrát fotografie. Temná komora byla v každé druhé panelákové koupelně. Přes uzavřené hranice bylo mnohem snazší převážet nevyvolaný film s nafoceným erotickým časopisem než pašovat nápadný originál. A protože se jednalo o amatérskou činnost, byly barevné časopisy většinou nafocené černobíle, nezaostřené a špatně naexponované. Tenhle obrazový posun mě zajímá nejvíc. Jak se profesionálně zpracovaný komerční produkt mění v materiál s DIY estetikou a subverzivním potenciálem.

Princip kopírování nebo kopie se neobjevil ve tvých pracích poprvé. Jaké významy pro tebe kopie nese?

Kopie má v moderním pojetí trochu negativní konotace. Na druhou stranu je to základ fungování současné společnosti. Masová komunikace a sériová výroba je založená na technické reprodukci. Když se bavíme o kopii, mám na mysli právě reprodukci. Souvisí to zřejmě s dětstvím, kdy mě obklopovala skoro výhradně kultura založená na reprodukci – televize, časopisy, filmy, kazety, gramofonové desky, obrazové publikace. Rodiče nechodili na výstavy ani do divadla, ale docela hodně četli a chodili do kina. Setkání s reprodukcí v sobě často obsahovalo neopakovatelnou situaci. Noční cesta z kina, tajné sledování nepřístupných televizních pořadů, listování starými zakázanými komiksovými časopisy, blbnutí při poslechu gramofonových desek.

Havlíčková instalace v Galerii města Blanska. FOTO archiv galerie

Reprodukce taky souvisí s větší dostupností. Vystavovat reprodukcí v galerijním kontextu působí trochu perverzně. Fascinuje mě, když se z kopie stane originál. Je to jako alchymie, přeměna jedné látky na druhou. Jsem generace, která během dospívání zažila docela zásadní proměnu toho, co znamená kopírování. Ve třinácti jsem si prostřednictvím inzerátů v hudebních časopisech objednával nelegálně rozmnožované kazety, v devatenácti jsem vypaloval cédéčka z půjčovny a ve třidvaceti jsem stahoval mp3 přes Napster. Zajímá mě, jak materiál ovlivňuje podobu kopie.

Kromě principu kopií je pro tvá díla typická možná až fascinace analogovými médii. Kromě jiného jsi natočil i dva krátké experimentální filmy, kde jsi využil právě filmovou surovinu – 16 mm film. Obraz z analogu pak často zkoušíš, testuješ, remediuješ – „vylepšuješ“ použitím současných digitálních a technických možností. Lidí, kteří se i dnes věnují analogu, není mnoho. Co tě na tomto médiu dnes zajímá?

Je pravda, že mě filmový materiál zajímá, ale stejně tak mě zajímají ostatní technologie jako je VHS, video na mobilní telefon nebo 3D animace. Neřekl bych, že mě fascinují analogová média. Ani že analog „vylepšuji“ digitálně. Filmový materiál mě zajímá pro jeho „filmovost“, digitální video zase pro jeho „digitálnost“. Pokud ty přístupy kombinuji, snažím se spíš o přímou konfrontaci. Testování a zkoušení, které také zmiňuješ, je mi mnohem bližší, protože dopředu nezaručuje profesionální výsledek. Podobným způsobem jsem pracoval ve videu Dívka bez vlastností (2018), kdy jsem vedle sebe použil záběry krajiny natočené na šestnáctku a 3D model reálné sochy.

Filmovou kameru jsem otočil o devadesát stupňů, abych docílil obrazu na výšku. Protože při natáčení přestal fungovat motor, musel jsem kameru pohánět klikou. Filmový obraz se na rozdíl od plynulé 3D animace viditelně třese. Díky otočení kamery se obraz, místo obvyklého trhaného pohybu nahoru a dolů, chvěje ze strany na stranu. Pro video v Blansku jsem záměrně použil digitální 4K záznam na mobilní telefon. Stejnou technologii jsem využil při natáčení rapového eseje Revue (2020). A připravovaný středometrážní snímek Kroky, budu natáčet na filmový 16mm materiál. Řekl bych, že mě obecně zajímá pohyblivý obraz a jeho možnosti. Nebo lépe řečeno, zajímá mě, kdy se statický obraz stává pohyblivým.

V týdnu od 30. 11. do 6. 12. bude zpřístupněn tvůj film Zajatci filmu, který bude možné vidět online (odkaz na vimeo najdete na www.facebook.com/galerieblansko). Mohl bys nám dát k němu nějaký klíč?

Je to video–fragment, odehrávající se v prostoru mezi několika filmy. Představ si konkrétní filmy jako natažené celuloidové pásy, takové přímky v prostoru. Vezmi několik přímek (filmů) a přelož je přes sebe, podobně jako když kreslíš pentagram nebo hexagram (záleží na počtu filmů). Přímky se budou dotýkat v místech, kde začíná nebo končí vybraná scéna. Uprostřed vznikne tvar, složený z jednotlivých scén (stěn), které na sebe navazují. To je prostor, ve kterém se odehrává vyprávění Zajatců filmu.

Z Havlíčkova filmu Zajatci filmu. FOTO archiv galerie

Jiří Havlíček (1977) je vizuální umělec, kurátor a pedagog. Ve své tvorbě se věnuje pohyblivému obrazu, textu, kresbě, fotografii nebo zvuku. Je autorem beletristicko-esejistické publikace Teorie duchů. Kurátorsky a dramaturgicky spolupracuje nebo spolupracoval s pražskou Polansky Gallery, NoD, brněnskou Galerií Eskort nebo internetovou platformou artyčok.tv. Spolu s Filipem Neradem vede ateliér Text, forma, funkce na Fakultě umění Ostravské univerzity.

Ivana Hrončková

Zdroj: <https://www.blansko.cz/clanky/2020/12/jiri-havlicek-reprodukce-je-zaklad-fungovani-soucasne-spolecnosti>